

İSTİKLÂL

Baş muharriri: M. E. Resul-zade

Yıl 2 — 10 günde bir çıkar — Millî Azerbaycan istiklâl davasını terfiv eder siyasî gazete — Abone: Yılı 2; 6 ay 1 dollar — No.43

İlim ve siyaset

Medeniyetin gayesi siyaseti ilme tâbi ettirmekdir. İdarî sahada kazanılmış kıymetleri ilim ölçüsü tartarak, cemiyet nizamını ona göre kurmak içtimai bir idealdir. Diplomasiyi eksi istidpat mektebinin alışın olduğu aldatmak zihniyetinden kutarmak demokrasinin idealize ettiği üsuldür.

Fakat bu gaye, bu tartı ve bu üsulün garip bir idealisi vardır. İnsanlığın, aleminin bu idealere doğru yürümekteki istediğine rağmen, hadiseler zaman-zaman bizi ne garip tecelliler karşısında bulundurtuyor! . . .

Bu garipliklerden biri de, hiç şüphesiz, müsyö Herriot'un Moskva siyasetidir. Müsyö Herriot sade çok maruf bir siyaset adamı olmakla kalmaz. O, dün hükümet reisi idi; yarmı gene bu makame geleceğine şüphe yoktur.

Fransa'nın en büyük şehirlerinden Lyon'un emniyeti adeta adına kıyılmıştır.

Üçüncü cumhuriyetin hayatında pek mühim ve meş'uliyetli rol oynayan radikal fırkasının dahi Mr. Herriot tanınmış bir lideridir. Bütün bunlarla beraber o, aynı zamanda asrımızın en maruf bir münevver gibi tanınır, ilim ve fünün sahasında, edebiyat ve sanaii netice tarihinde malumatı, iktidarı ve eserleriyle biliniş beynelemel bir şöhrate sahiptir. Başka tabirle: o, hem siyasi, hem de âlimdir.

Bir fransız erinin cumhuriyet için tesavvur ettiği tehlike karşısında, emniyet ve korunma yolları aramak için telâş göstermesine kim ne der? Demokrat Fransa milliyetçi Almanya'nın intikam siyasetinden korkar. Bu korku karşısında demokrasinin en amansız düşmanı bulunan komünist Rusya ile bile dostluk arar. Bunlar siyasettir, olur. Bu siyasetle râzi olunmaya bilirsiniz. „Yağıstan" korunmak için „yağmura" düşmenin akıllı bir çare olmadığımız isbat pek te güç değildir.

Fakat bir kerre „yağıs" izam edip te bundan korunmak için behemehal „yağmura" düşmek lüzumuna kâni olunca, tabiidir, ki bir siyasi „yağmurun" „yağıs" kadar islahat olmadığımız isbatteki tühahşî pek te kala almaz.

Fransa radikalizminin sefi müsyö Herriot da böyle yapıyor. Versay Nizamından yaka sıyrılmak istiyen milliyetçi Almanya'ya karşı tâ dün kadar bu nizamın en büyük muhalifi olmak maruf Sovyetlerle anlaşmak istiyen. Bulunduz müşkîlât ve zayıflığı dolayısıyla Moskva siyaseti de Paris'in bu meylini azemi surette kullanmak maharetiğini gösteriyor. Kendi ajanslarının ağzıyla buğünkü cihan nizamının bozulmasında proletarya inkilabının menfaati olmadığını söylüyor. (Radek'in maruf makalesi.) Almanya ile Sovyetler İttihadi arasındaki siyasi ittifak mutazammun olan Rapallo müahedesinde iflâsına şahit oluyoruz. Eski Fransa-Rusya ittifakını tazelemekten bahsulluyor.

Fakat Fransa sade radikallerden ve Fransa siyasileri de sade Herriot'çulardan ibaret değildir. Bu günkü Rusya'nın emnin müttelif olmadıkları bilinen çoktur. Bu aç, zayıf, müstebit memleket; bu herhangî mühim bir darbeye dayanamayan kahdar maddî ve mânevî kuvvetsiz mahrum bir sisteme tekye etmenin hatalı bir yol olduğunu isbat edenler arasında Tardieu gibi kuvvetli simalar vardır.

Bu muhaliflerini susturmak ve Fransa halkını Sovyetlerle yapılan yaklaşma siyasetinin faydaları ve real bir iş olduğuna inandırmak için, Herriot Moskva seyahatine çıktı. Öteden beri Sovyet dostluğu maruf bulunan bu adamın seyahatindeki kasıtlı mesele müşkîl değildi. O, gidecek, bizzat kendi gözli ile görecek. Sovyetler-

Azerbaycan'da yeni petrol fışkiyeleri

„Berliner Tageblatt" gazetesi 28 Eylül tarihli nushasında aynıle aşağıya derrettiği maddesi malumatı nesretmektedir:

— „Azerbaycan petrol trestü" — „Azneft" in Moskva'da bildirdiğine göre, Bakü'da, Mikoyan nam petrol mntakasında yeni bir petrol madeni keşfolunmuştur. Bu maden değeri 10.000 ton fışkiye halinde petrol vermektir. Yeni keşfolunmuş petrol maddenleri derhal G. P. U. müfrezeleri tarafından muhazere olunarak şiddetli muraşat kaba altına alınmıştır. Son derece büyük bir hasaret ifade eden muhtemel bir yangından zuhuruna imkân vermemek için hususi ve pek ciddi tedbirler alınmıştır.

Aynı tarihli „Berliner Börsen-Zeitung" gazesinin malumatına göre, Sovyet hükümeti, merkezi Rusya'da bulunan Orsk şehrinde petrol tasfiye edecek yeni bir fabrika inşasına başlamıştır.

Orsk şehrinde petrol olmadığını ve inşasına şuru edilmiş olan mevzuubahs fabrikada bermutat sadece Azerbaycan ve Şimalî Kafkasya petrolunun işleneceğini ilâve etmeğe artık lüzum yoktur.

27 Eylül tarihli „Petroleum" mecmuası,

in çalşır ve kendilerini fayda beklenilir bir kuvvet olduğunu „mübahedeleri" neticesinde söyliyecektir. Yoksa Herriot sisteminin mânası kalmıyacaqtı.

Şu mülahaza ile, herkes aç çok tahmin edebilir, ki Herriot'un Moskva'da gidireceği intiba komünistlerin lehinde olacaktır, âlim Herriot, ister-istemez, siyasi Herriot'ya tâbi kalacaktır.

İlimni siyasetine feda eden Herriot'un gelip te cihan tarihinde misli yok bir mutlakiyet rejiminin merkezinde, çar mutlakiyetini devrenlere karşı takdirkâr sözlerle söylemesi, bir dereceye kadar tevîl götürse de, beş günlük resmî bir siyaset neticesinde bolşevik meddahi kesilerek bütün cihan matbuatına rağmen „Ukrayna'da açlık yoktur!," diye söyliyivercecek kadar ilerlemesi kat'iyen anlaşılamaz.

Her şeyi olduğu gibi ilmi de siyasete tâbi bulunduran Stalin rejiminin bu büyük misafiri ilmin politikasına tâbi ettirmekte o kadar müsahale gösteriyor, ki Kalinin'in en bâsıt muhakemeye mâlik olan alelade fransız burjuazisini ikna edemiyen „izah"larından birer hikmet gibi bahsediyor. Şehirlerde petrol için sıra bekliyen „kuyruklar" görüyor. Ve kendisine „köylüler traktor kullanmaya baslınca, petrol mahsulü harpten evvelki miktarından fazla iken memleketle yarıdırımtı çıkt" diye verilen izaha kanıyor; süit için sıra bekliyenler dahi bu kiffete süitün kütüphaneden deçli, kendi istahları yüzünden yıkileniyorlarmış. Sovyet reisicumhuri Kalinin, „bütün saffet"le Fransa'nın bu düntük ve yarımkı basıvokline anlatmış, ki Rusya ahalişi şimdi harpten evvelkine nisbetle bir üç defa fazla süit içiyorlarmış! . . .

İste size ilmini siyasetine tâbi tutan bir adamın erdiği şaheser netice! . . .

Bu gün bolşevik rejiminde medeniyet için bir kıymet arıyan ve Stalin istidpatının kurduğı esaret sisteminde Amerika'ya rakip bir terakki eseri gören Herriot, vaktile gene ilmi siyasete tutarak harbi umumi esasında Sorbon'da fransız zübdelelerinden mürekkep büyük bir mahzer karşısında münkariz çar Rusyası hakkında dahi takdirkâr cümleler sarfetmiştir.

Onun bu tezadım sabık Rusya mebuslarından biri, „Liberte"de nesrettiği bir mektupta bu gün kendisine hatırladı. Bu rus mebusu Herriot'ya „bu gün komünistlerin elini sıkın eliniz, dün çar memsulleri bulunan bizlerin de elini sıkımsız. Bu, elbette sizin bileceğiniz bir iştir. Siyasetiniz. Ona karşınım, Fakat Rusya'da açlık yoktur, diyorsunuz, ki buna tahammül edile-

Bakü petrol mntakalarındaki vaziyete ha-rettiği bir yazısında, Eylül ayında umum iftışal miktarının plandaki rakamlardan olabaca geride kaldığını kaydettikten sonra Lâ-Batın mntakasından başka diğer yerlerle vaziyetin çok fena olduğuna ayrıca narâr dikkat çekmektedir.

İnümüyeceki petrol iftışalı işleri son derece berbat bir manzara arzmetekte devam ediyor. Lâ-Batın ve şimdi de „Mikoyan" namına olan mntakalardan fışkiye halinde çıkan petrolunlar mevcudiyettedir, ki petrol saraylı bu sene muhakkak surette iflâs ilan etmekte masun kalmıştır.

Sovyet sanayii hakkında şayanı dikkat bir makale nesreden „Deutsche Bergwerks-Zeitung" gazetesi (3 Birinci Teşrin) verdiği malumatına göre, Sovyetlerin petrol sanayiine ait planları son 7 ay zarında ancak 50,6 % nisbetinde imkâl edile bilmiştir. İşbu 50,6 % nisbetine inçine, şimdide kadar müvhalara tonla balğ olarak fışkiye halinde çıkan petrolara da dahildir ve şu miktarda olmayacağı, tabiidir, ki vaziyet temammile çikalmaz bir manzara arzedecektir.

mez! . . . dedikten ve içerideki ihtiyar anusından aldığı mektubun bu dâvayı yalansıtığını kaydedildikten sonra, pek haklı olarak ilâve ediyor, ki: „Fransa hududu haricinde cumhuriyet vatandaşlarına birer, kırışır kilo erzak göndermekle mesgul bürolar olsaydı, siz ne derdiniz? Fransa'la açlık varmı? yokmu?!"

„Alim" Herriot'un bu „siyasi mübahâgesi" gerek Fransa ve gerek bütün cihan matbuatında, memnuniyete kaydetmek lâzım, ki iyi bir kabul yüzü göstermedi. Bir kısım sol gazeteler müstesna, bütün gazeteler Herriot'un bu haif edali tetkiklerini amansızca hırpaladılar. Dört milyondan fazla nüfusu, bolşevik sisteminin gaddar idaresi yüzünden mahvolan bir memleket (Ukrayna) hakkında „Orada açlık görmedim" demenin Moskva esaretindeki milletlere bir tecavüz olduğu kendisine söylendi.

„Matin" gazetesi, bâzi seyyahlar „Rusya'da görüzb çocuklar gördüm" diyorlar, diye kuru kadit ve iskeletten ibaret bulunan çocuk fotoğraflarını seri-seri nesrederek, okurlarına: „İste size Sovyetlerdeki görüzb çocuklar!," diye nesriyatı geçiti! Bu gazete aynı zamanda me'seleyi tahkik için Rusya'ya beynelmil bir komisyon gönderilmesi lüzumuna dahi ileri sürdü. Evet, her zaman olduğu gibi, bu defa da mübahâganın iyi bir metot olmadı meydana çıktı, Herriot'un kendi sisteminde bayırlar ve bolşeviklerin göç boyacıklarına haddinden fazla kapılarak gösterdiği bu kusura olsun teşekkür etmiyiz. Muayyen siyasi bir gazele yapıtğı „tetkikat" neticesini dahi mutedilâne ifade etmiş olaydı, hiç şüphesiz, ki Herriot Rusya emperyalizminin bu yeni seklini teşkil eden „Sovyetler İttihadi"na karşı ölümdiren mücadelesinde bulunan bizler için daha tehlikeli olurdu.

„Sindî bereket versin, ki göz göre seyleri inkâr ve isbat etmesile o, kendi gazezini birden bire meydana koydu.

Herriot gibi mühim şahsiyette görünün bu gazez (tandans) dahi isbat etti, ki medeniyet kendi gavesinden, amiyet idealından; demokrali de kendi iflâsından halâh uzaktı, vâsi ve müteccer kıymetler, mahdud ve muayyen maksatlara kurban gitmekte, ilim siyasete tâbi kalmaktadır! . . .

M. E. Resul-zade

*) Malum olduğu üzere Rusya'daki akrabalarına erzak göndermeğe tavassut eden bu gibi bürolar mevcuttur ve bunlar Sovyet hükümetinin müsaadesi aynı zamanda, gönderilen erzak ile deşevhî surette verğilleri yükliyecek bir fırsatın bilistifade para kazanması icrayı faaliyet ederler.

Siyasî bürolar

Alâ bolşevik, „M. T. S." seklinde kısıtlı „Makin-Traктор istasyonları" yanında, komünist fırkası tarafından birer siyasi büro — „Politbüro" — teşkil olunduğu hakkında yazılmıştır.

Bu siyasi bürolar, sanayide vesati istihsalienin komünist devleti için işletilmesine nezaret eden fabrikalardaki komitelerin vazifesini ifa edecek, kolhoz ve sovhozların M. T. S.-ler vasıtasile devletin birer fabrikası haline sokacaklar.

Kolhozlar köyün bütün simasını değişen bir „rekonstruksyon" idi se, bu Politbürolar köyün bünyesini alt-üst eden birer inkilâp silâhı olacaktı.

Kollektivizeye kadar köyün bütün mukadderatına hâkim resmi ve gözde görünüm müessesesi, köylü sovyetleri ile bunları sevk ve idare eden komünist fırkası teşkilâtları idi.

Bu iki müessesesi arasında daima savaş gidiyordu. Köyün büyük erazi sahipleri meydana çıkarılmış, yerdie köylüler, altı dönüm erazi sahiplerinden başlıklar, kolhoz, ortabaz, aç topraklı, yoksul ve müzdür diye bir kaç tasnife tâbi tutulmuş. Hükümet kolhozcularla ortabazları da hi-maye etmiyor, sovyetlere ancak sonuncular sepe ve seçile bilirdiler.

Bu yüzden komünist fırkasile köylüler arasında kanlı mücadeleler oluyor. Çok zaman köylü, vahit cephe teşkil ederek komünist fırkası namzetlerini sıkıştırıyor, köy sovyetlerini yüzde 80, yüzde 90 eline almış muvafak oluyordu.

„Nep" devrinin ufak mülkiyet sahibi köylü yalnız sovyetlerideğil, komünist teşkilâtı da istile edecek, ona ufak mülkiyetçi, bolşevik tabiriile, ufak burjuva-demokratik bir istikamet veriyordu.

Kollektivizeden sonra savaşın ağırlık merkezi kolhozlarla ve kolhozlarla M. T. S.-ler arasında geçmiştir. Kolhozlar yalnız ismen kollektiv ekincilik teşkilâtı olup, içinde ise temammile mülkiyeti şahsiye, hatta versat fışlı çârlı idi.

Gerek kolhozların içerisinde olan çarpışmada, gerekse kolhozları sovhozlar gibi birer devlet müessesesi haline sokmak istiyen M. T. S.-lerle devam eden toğusmada âmir rolünü köy komünist teşkilâtları görecekti.

Fakat bu teşkilâtlar, bilhassa Azerbaycan için rus oluşturan memleketlerde içeriden işgal edilmisti. Köylünün diktatörlüğe vuruşmasında köy komünist teşkilâtları ekseren köylü tarafını tutmuş ettiler.

Rolları hiç indirilen, hatta likvide edilmeğe üzere bulunan köy sovyetlerinden sonra kolhozlara itikaf eden başlıca işleri M. T. S.-lerde toplanmak için köy ve kaza komünist teşkilâtlarının „cürüklüğü ve köylü ile erimiş olması" meydana çıkınca, Moskva köyün murakabasını bizzat „şehir proletaryasının eline almış" karar verdi. Köylere bilnerce komünist ve „şehir politikası" gönderildi. Azerbaycan köylölerine gönderilen bu yeni kuvvet 2.500 kişiden ibaretti. Teşkil olunan siyasi bürolar kolhozların „serkesliğine" karşı savaşa giriştiler.

Fakat bu savaştı, ümit etmedikleri halde, yeni müşküllerle karşılandılar.

Bu da, köy komünistlerinin mukavemetidir.

Bunlar sovyetlerde ve Politbürolara karşı vahit bir cephe haline gelmişlerdir.

Azerbaycan sovyet matbuatını takip etmek kâfidir. „Bakinskî Raboçî" (21 Haziran 1933) gazetesinde Salyan, Terter, Kirmancin, Gence M. T. S.-leri yarındaki Politbüroların yeni reisleri A. Mahmudov, Nâzım Mehmedov, Ç. Yegiazarov ve A. Markarov'un raporları derdedilmiştir. Bu raporlara göre:

Politbüro Salyan'da iş basına gelince ilmi intizamışlığı M. T. S.-ler içerisinde görmüştür. Her şeyden evvel M. T. S.-lerin elindeki traktorları hesaplamış, 20 traktor meydana yokmuş. Bunlardan 10 tanesi kamışlar arasında atılmış bir halde keşfedilmiştir. Bunun sebebi de M. T. S.-sin baştan başa antisovyet unsurlar elinde olması imiş. Binaenaleyh buradan başlamak lâzım gelmiştir. Neticede M. T. S.-den „99 tehlikeli unsur" meydana çıkarılarak cezasına yetirilmiştir.

M. T. S.-lerin tehlikeli unsurlar ve sovyet düşman elinde bulunuluşu ifrarı edildikten

(Arkası III-nci sahifede)
M. B. Mehmet-zade

No. 42
can'da
cemiyeti
ressamlar cemiyeti
bosanma
luğu gibi, Azerbaycan
ulu tabiihi mntakası
na ve evlat edimisi
dikliklarına göre, pas
için yukarıki
77
gazetesinin (22. 6
iran ayında Bakü
ve vesikas vermiş
39.564 kişiye vermiş
ayında 110.630
423 kişi Bakü'da
Gazete. Temmu
miktarı daha ziyade
layı
dığını göre, Bakü
anılar alayı her
neçlik kamuzların
can marif komisi
ri.
lahana-
ni
ntakası merkezi-
na, Balahana ve
rinin Azerbaycan
abine karar ver-
enden, vıkmârı
riyasetinde bir
ton
okaklarının tem-
le beçikler seile-
sokaklarında 4
bakinskî Raboçî
ni
sinin (27. 6. 1933
sin (son bahar)
tarih buğday ve
kilecektir.
ler
denmişleğin
şili şurası tabii
tâyin edilmiş
verileri
1933)
omitesi yeni pe-
le Lök-Batın bu
irtifağında bir
biyesi de içli
nahiyelerinde
dört yeni kap
öre, (2. 6. 1933
sısında, deñi
amoruolu petrol
10 ton petrol
ene su içir-
riş (ocak) dâ
nın bir
asının merkezi
emtiştir.
rubleden) bir
para kazanan
azileri fırka
nâ politikâm
Bayramof'la
edilmiştir."
su
nun ismi de-
onusu yapılmı-
u'dan birer
rişvili-Tanrı-
a taralinada
a'da
ölkelerinden
lağofı fakül-
a
„Azkinö"
ganda filmi
keşfedilen
da son pe-
at
huriyetleri
ile beraber
akademisi
Eski Ker-
etmeğe
edecektir.
manstrada 12
shardt, Berlin

Sovyet misakları

Sovyet Rusya, İtalya ile bağladığı misakla büyük devletlerin sonuncusu ile de ademi tevazü uzlaşmasını bitirmiş oldu. Bir müddet evvel Sovyetlerin Fransa ve Lehistan'da aynı misak imzalandığına şahit olmuştu. Sovyet hükümeti bundan evvel de Finlandiya, Baltik devletleri, Türkiye, İran ve Afganistan'la aynı misak imzalamış bulunuyordu.

Daha dün kadar kendisini izolire bir vaziyette bırakan Sovyet hükümeti, neden Avrupa ile yaklaşmak istemiyor ve Milletler Cemiyeti'ne mücadele ediyordu?

Şimdi şahit olduğumuz bu değişikliğe sebep ne?

Bunun sebebi bir taraftan Sovyet hükümetinin dahili vaziyetinde, diğer taraftan da Sovyetleri bu kabul uyuşmalarına icbar eden harici amillerde aramak lazımdır.

Uzak Şark'ta şimdi 60—70 yıldır, ki Japonya göltük büyüyör ve kuvvet buluyor. Memleket başdörtüncü bir şir'atle ilerliyor ve inkişaf ediyor. Şimdiki halde Uzak Şark'ta tek ve muazzam bir devlet olan Japonya çok mühim hayati bir takım mes'eleler karşısında bulunmaktadı.

Son derece inkişaf etmiş bir sanayiye, ticaret filousına, gerek kemiyet ve gerekse kuvvete bir askeri filoya malik bulunan bu 70 milyonluk millet, dar bir yerde, küçük adalarda yaşamak mecburiyetinde kalmış ve topraksızlıktan muztarip olmağa başlamıştır. Koreya ve Formosa mntakaları kesif bir ahali ile meşkul bulunduğu için Japonya tarafından kolonize ve istifade edilecek bir hale geçmiştir. Halbuki kolonize mes'eleleri Japonya için çok mühim ve hayati bir ehemmiyet kazanmıştır. Japonya, emtia-sını cretecek bir piyasaya ve fazla ahalsini yerleştiricek araziye ihtiyacı vardır.

Dünları nerden almali? İlk nazarda böyle görünür, ki ahali nisbeten az olan Mancurya, Japonya'nın kolonize hırsını tatmin edebilecek bir vaziyettedir. Fakat Mancurya'nın vaziyetini tektik eden Japon hükümetinin vardığı netice şu, ki Mancurya bu iki ihtiyacı tatmin eden çok uzak bulunuyor.

Tabii, Japonya Mancurya'nın taş kömürü, petrol, orman gibi tabii servetlerinden istifade ederek, sanayi ve filousunun ihtiyacını tatmin etmek imkânındadır.

Japonya'nın Mancurya'ya doğru ileri hareketi Amerika ve İngiltere'nin diplomatik mahiyette olmak üzere ademi memnuniyeti mucip olması keyfiyeti de gösteriyor, ki Mancurya, Japonya'ya daha başka mak-satlar için lâzımdır. Mancurya yakınında, komşu, ahali çok az, yani her yarı adım başına bir marabba kilometre isabet eden Primor, Amudarya mntakaları vardır. Hiç şüphesiz, bir mahluğun hava ve suya hiset-tilgi ihtiyacı gibi araziye muhtaç Japonya bu yerleri ihmal edemez.

Buna mukabil Sovyet hükümeti de bu

chieti nazardan kaçırması değildir. Zira, neticede Sovyet hükümeti Japonya arasında bir müsademe çıkacağı çok muhtemeldir. Bu muhtemel tehlikenin korktuğu içindir, ki Sovyet hükümeti askeri ve hava kuvvetlerini şimdi Uzak Şark'a toplamıştır. Çünkü diplomatik münasebat normal olmakla beraber Japonya ile müsademenin günün birinde gayri kabil icinap olduğu kana-tındadır.

Uzak Şark'ta vaziyet gergin olduğu gibi, Sovyetlerin garbinde Almanya ile daha mü-nasebet fenalasmak istidatını göstermek-tedir.

Malum olduğu üzere, Sovyet hükümeti-nin Avrupa devletlerinden ilk dostluk mis-akı bağladığı devlet Almanya olmuştur. Her iki devlet Versay muahedesinin aleyh-inde aynı derecede alâkadar olmuş ve galip devletlerin zayıf düşmelerini candan arzu etmişlerdir.

Rapallo'da bağlanan bu muahedenen son-ra Almanya ile Sovyet Rusya arasındaki münasebatın gayet normal bir şekilde cere-yan ettiği söylenemez. Zira bu müddet zar-fında bir çok ihtilâflar kendini göstermiş ve bir takım hoşnutsuzluklar baş vermiştir. Buna rağmen her iki taraf birbirinin hoş-nutsuzluğuna tahammül ediyor ve "umumi düşman'a karşı yapılmış bulunan itilâf ne-siuna susmağı tercih ediyorlardı. Çıkan ihtilâflar herkesce malum vak'âlardır. Av-rupa'da sanayi itibarile ileri bulunan, bina-enaleyh daha müteşekkil ve daha azim bir amele sınıfını besleyen memleket Almanya'dır.

İşte bu itibarla, Sovyetler nazardında bu-rası komünist propaganda için geniş ve müsait bir sahne idi. Bu yüzden Almanya ile Sovyetler arasında bir çok ihtilâflı mes'-eleler çıkmıştır. Hitler'in hükümet başına gelmesle her şey değişmiş oldu. Zira, Hitlerizin komüniz-me ve o cümleden Sovyet ajanlarına da ilânı harp etmekle gecikmedi.

Hitler temamen yeni bir siyaset takibine başladı. Uzak Şark'ta sanayiye inkişaf etmiş memleket Japonya ise, merkezi Avrupa'da da Almanya'dır. Almanya da tıpkı Ja-ponya gibi emtia-sını cretecek için piyasa ve kolonisi olmadıgından artan ahalsini yerleştirmek için arazi arıyor. Gene tıpkı Japonya gibi, bu iki ihtiyacını temine yür-üyecek yer olmak üzere, Sovyet Rusya'yı göze aldığı zannolunmaktadır.

Japonya'nın bu siyaseti gürlütlü yapma-dan, mesküt bir tarzda tatbik etmesle mu-kabil, Hitlerizm bu siyasetini Rosenberg ve Hugenberglerin ağızla açıkca beyan etmek-ten çekinmiyor. Almanya için şimdi haledilecek mes'ele şudur: tek ve bölünmez Rusya ile, yani ya-nız Moskva hükümeti ile mi iş yapmalı, yoksa istiklallerine edile emteğle çalışan Ukrayna, Kafkasya, Türkistan v. s.-lerine yardım ederek, onlar Rusya'dan ayrılarak

Yüzde kaç aç var?

Azerbaycan'da açlıktan öleceği muhakkak ve şüphesiz olanlar ne kadardır?

Yüzde kaç teşkil edebilirler? Bu sorgulara cevap vermek çok müşkül olmakla beraber gene umumî bir fikir edinebiliriz.

Bakü'de intişar eden „Bakinski Rabcı" (28. 7. 1933) gazetesinin okunduğuna göre, Azerbaycan sanayii, petrol haric olmak üzere, birinci yarım yılında (Kânni Sani-Haziran) 71 milyon manat kıymetinde bir istişah yapmıştı. Plan kışıl edilmemiştir. En çok geride kalan Azerbaycan işe komiserliği yapıyor. Bu sanayi ancak 75% ilk zaruri şeyler kooperatif ise 70% muvafak olmuştur.

Bu, o demektir, ki işaeleri ancak devletin „planlı iktisadiyatından" asılı olan va-tandaşlara istihlak kooperatifleri azukala-rını muntazam surette, vakitli-vaktime ve yüzde-yüz yetiştirse bile, gene en az yüzde üçüncü 30-u ölüme mahkumdur.

Fakat, Sovyetlerin tevziat ve istihlak ma-kinaleri, malumumuz olduğu için, bu nis-be-i artırmak icap edecektir.

müstakil bir devlet haline geldikten sonra mı ana siyaseti, yani piyasa ve arazi mes'-elesini halletmelidir?

Almanya hükümeti şimdilik bu iki yoldan birini intihabında mütereddittir. Her halde, ana yol, Sovyet rejimile mü-daafe etmek, veya bu şekilde Rusya'dan müsteifit olmaktır.

İşte bu suretle görülmüyor, ki yeni Alman-ya, Sovyet Rusya için büyük bir tehlike teşkil ediyor.

Bu gün bir taraftan Almanya, diğer tara-ftan da Japonya olmak üzere, iki büyük tehlike Kremlin'in deşheli bir telaş ve endişesine mucip olmaktadır.

Yakarda isaret ettiğimiz gibi, memleket dahilindekiler amiller dahi Sovyetlerin Av-rupa'ya yaklaşması ve misaklar bağlaması üzerinde müessir olmuştur.

Herkesce belli bir hakikattir, ki bu gün Sovyetler İttihadi feci iktisadi ve mali bu-han içerisinde kıvrınmaktadır.

Bolshevikler, iktisadi siyasetlerinin iflas ettiğini ve beş yıllık plannı suya düşüğünü her halde „yabancı nazardan" saklayamazlar. Gerçi maden ve kimya sanayinde aç buçuk bir muvafakiyeti edilemiştir, fakat buna mukabil ziraat, kollektiveze saha-sında temamen menfi neticeler edile edilmiş ve bu yüzden Ukrayna, Kafkasya, Tür-küstan ahali 1921-den daha feci bir açığa mahkum olmuştur.

Garibi şu, ki Amerika'da buğday fazlalığı varken, Avrupa'yı doyuran Rusya bu gün açlığa mahkum bir vaziyette bulunuyor. Amerika'da buğday mahsulunu azaltmak mevzuubahs iken Sovyet Rusya'da ahali açlıktan ölüyor. Yüz binlerce halk sefil ve perişan bir hale gelmiş, Ukrayna, Kafka-kas (Arşık IV-nci sahifede) Dr. Mir Yakup

hesabımızda fedakârlık edilmiştir. Sımalı Kafkasya'nın etnografyası üzerin-de durulması, Nogaylardan başka olan Türkler gösterimediği gibi, diğer Dağlı ka-vimler hesabına ru ve Ukraynalılara fedakârlık yapılmıştır.

Bu yanlışlık Kırım'da da görüyoruz. Kırım Türkleri, asil yarım adasından simale doğru epivece uzanyorsa da asil yarım ada-da onu sağdan ve soldan Ukraynalılar ihate ediyor.

Haritadaki en mühim yanlışlık, Bakü ve Apşeron ile kısmen Şirvan ve Kuba kaza-lerinin, movi nerec içerisinde bayaz bir ada halinde görünmesidir.

Bu beyazlığın üzerinde Güröstan üzerin-de olan işaretler göze çarpıyor.

Azerbaycan'ın paytahtı Bakü'nün durduğı ve yalnız Türklerle meskûn bu yerleri Gür-cüstan'la gök renkle örtülün uzun bir mesafa ayrılmaktadır.

Bunu görürnce hayret ettik. Japonya Azerbaycan istiklâllık ilki tanınış olan büyük devletlerden biridir.

Şubat ayının 7-nde 1920-de vaki olan bu tanınma hadisesini Azerbaycan Türkü hiç bir zaman unutmayacaktır.

Azerbaycan istiklâllık tanıtımak için uğraş-san heyeti murahhasamız Azerbaycan'ın etnografyasına, iktisadi, tarihi ve siyasi vaziyetine ait mütedaif hatıraları daha o zamanlar çıkmıştı. Kafkasya milletlerinden hiç bir Bakü ve etrafını Türkten başka hiç bir millete tahsis etmemişti.

Haritada Bakü ile Apşeron'un vücudu-muzdan ayrılmış bir halde görünmesi, her-halde yanlış ve muzur propagandaların ma-kûs neticesi olsa gerektir.

Bakü ve etrafı her zaman Türk vatani-muğu, bugün de Türk vatandır.

İstilâden sonra Bakü'ya vaki olan ru mu-hacireti ve tatbik edilen parçalamaya ve „Tat" namile suni bir ekaliyet yaratma siyaseti bile Bakü ve etrafındaki Türkleri ekseriy-etinde azlığı düşürmemiştir.

Komşularile olan münasebatta Azerbay-can hudut münakaşalarına tesadüf etmiş-se de, Azerbaycan'ın kavmi varlığı ve Bakü'

Türkiye ve Balkanlar

Eylülün 14-nde Ankara'da Türkiye ile Yunanistan arasında bir misak aktedildi-miştir.

Misak çok merasimle imzalanmış, bu maksatla Yunanistan Başvekilî Mr.Caldaris, Hariciye ve İktisat Vekilleri Ankarayı ziyar-et etmişlerdir.

Yunan Başvekilî ile beraber Ankara'ya giden Atina'da müntesir „Elefteros Antre-pos" gazetesi başmuharriri Mr. Kosta Ata-natos, Türkiye Hariciye Vekilî Tevfik Kışıl Beyle, yapılan misakan maddi ve pratik neticeleri ve Türkiye'den çıkarılmış olan Yunanilerin geri gelip gelmeye-yeceleri hususunda bir mulakat yapmıştı. Yunanlı başmuharririn müddet neticelerini Türk-Yunan dostluğunun müddet neticelerini bilimsel ıktılal edeceğine ve bilhassa Yunanlı-ların zaman Türkiye'ye serbestçe gelerek çalışabilecekleri hakkındaki sualine Tevfik Kışıl Bey cevaben demiştir ki:

„İlk adım olarak iki memleket arasında bir gümrük ittihadi aklı gayesi takip edile-cek. Bu suretle Türkiye ile Yunanistan arasında öyle bir takım serahiti hususiy-e hâdis edilecektir ki, diğer devletler buna mîdası taleplerde bulunamayacaklardır. Bu sayede Türkiye ile Yunanistan arasın-daki hudut, yalnız idari bir mahiyette ola-cak, başka tabiri ile memleketi, artık hu-dutları ayırmayacaktır. Sonra İstanbul'da muhtelit mübadele komisyonunun işleri bittikten sonra yalnız seyahat arasında değil, fakat milliyetçi bir mahiyeti hâvis olmayan kütleler arasında da temaslar başlayacaktır. İşte bu hedefe doğru yürüyoruz. İki hükü-met müsterek emellerin tahakkuk ettiril-mesine çalışıyoruz."

„Elefteros Antrepos" gazetesi başmuhar-riri Ankara gazetesine telgrafla gönder-diği baş makedale de diyor, ki: „Burada Anadolu'nun amakında, daha dün kadar gayri mevcut olan nihayetsiz bir sahanın ortasında muazzam binarilerle birdeñire işkân sehhar bir beledinin güzel muhitinde, ziyafetler, şehriyeviler, balolar arasında bu günlerde inanamıyacak bir şey vukubuluyor. Türkiye ile Yunanistan, ilen tek reisi hükü-metli bir devlet oluyor, müsterek bir sanayi siyaseti takibine, bir gümrük ittihadi aktine, müsterek bir diplomasi temsil heyeti bulundurulmasına, Cemiyet Akvam'da müstereken temsil edilmekle, aralarındaki hudutları kaldırılmasına ve ancak aralarında idari hudut bulundurulmasına karar veriliyor. Şu Ankara'da cereyan eden tarihi müza-kerelerden çıkan netice budur."

Yunanlı başmuharrir makalesini şu söz-lerle ikmal etmektedir:

— „Şurası muhakkaktır, ki yakın bir istikbâlde, evvelce mübadi oludukları nazarı dikkata alınmaksızın ve ileride milliyet mes'eleleri çıkarmıyarak, iki taraf arasında münaseleler sebep vermeksizin Yunan te-baasi sifâfite Rum kütlelerinin Trakya ve (Arşık IV-nci sahifede)

nun gayri Türk olduğu hiç bir zaman ileri sürülmemiştir. Bakü'nün Azerbaycan haricinde „beynel-millel sehir" telakkisi ilki defa ruslardan çıkmıştır. Ruslar, Bakü sanayi mntakasını Azerbay-can'dan ayrı ve doğrudan doğruya Rusya'ya merbut etmek için muhtelif nazariyeleri uydurdular. Klupt, S. S. S. R.-in iktisadi çoğ-ranından Bakü sanayisini ru sermaye-sinden bahsetti. Sovyet Azerbaycan'ın pay-tahtını bir müddet Bakü'den Gence'ye göç-türmek fikri uydandı.

Fakat rusların en kuvvetli delilleri bile sudem şeylerdir.

Bakü'da bütün binale, etrafında bütün petrol kuyuları, Hazer'deki bütün vesahit nasılları daima Türklerin olmuştur.

Bakü sanayindeki sermaye Rusların değil, garbi Avrupa'nın idi. Ve bu sermaye içinde Türklerin hissesi Ruslarınkinden kat-kat fazla idi.

Garp sermayedarları Bakü petrol yerler-inin mükiyetini değil, 15—20 yıla yalnız istismar hakkını aldıklarından bu sanayi yavaş-yavaş gene Azeri Türklerinin eline geçiyordu.

1920 senesinde vaki olan ru istilâsından sonra Moskva Bakü'ya yüz binlerce ru köçürttü ise de, bu miktâr gene yalnız Bakü'de yüzde 40 nisbeti geçmiyor. Bakü haricinde ise yalnız Türk yaşamaktadır. Bakü'de Çitret namında bir ekaliyetin yaşadığı ise hiç bir zaman vaki olmamıştır.

Binaenaleyh haritadaki bu beyazı mavileş-tirmek lazımdır.

Gerek Uzak Şark'ta cereyan eden hadi-seler, gerekse Japonya matbuatinin mesriyete kabildenen muhabirîyatı neşreden mesriyese kabildenen muhtelif cemiyetlerin faaliyetleri Japonya'nın Rusya ile Rusya mes'eleleri cidden meşgul olmağa başladığını göstermekte-dir.

Japonya Rusya ile yüz-yüz gelmiştir.

Ve bu mücadelede Türk irkına verdiği kıymet ve ehemmiyet te meydanadır.

Japonya gibi yüksek medeniyete malik bir

Japonya ve Türkler

Karşımızda, Japonya'da Turan Cemiyeti tarafından neşredilmiş büyükle bir harita duruyor. 1933 Haziranında S. Kitağava tara-fından tanzım edilmiş olan bu haritanın adı „Turanlılar (Ural-Altaylıları) etnografik, (Ethnographical card of Turanians „Uralo-Altaians") haritasıdır. Bu haritada Turan akvami beş kola ayrılmıştır:

- 1 — Gök rengile boyanmış Türkler (Türk-Tatarlar),
- 2 — Sarı renkte olan Moğollar,
- 3 — Kırmızı renkli Tunguslar (Japonlar da dahil),
- 4 — Kahve reñge boyanmış Fin-Uğriyan-ler ve nihayet,
- 5 — Eflatun renk taşıyan Samoyetler.

Küçük Asya'yı, Azerbaycan'ı, Sımalı Kafkasya'yı, Kırım'ı, Volga sahillerini, Ural eteklerini, İran'ın ve Afganistan'ın şimalide ota Asya'yı, garbi Çin'i ve Sibirya'yı tutan Türkler 28 şubeye ayrılmıştır.

Çin'in şimalini ve cenubi Sibirya'yı бүriy-en Moğollar 16 şubeye bölünmüştür.

Japonya adalarını, Koreya, Mancurya, Bahri Muhiit Kebir sahillerile ota Sibirya'da geniş sahalar işgal eden Tunguslar 20 halaktan ibarettir.

Avrupa Rusya'nın şimalinde buzlu muhit sahillerini, Finlandiya, Karelya, Eston-ya, İskandinavya'da bir çok yerleri, Bulgarı-stan ve Macaristan'ı бүriy-en Fin-Uğuri-yenler 13 miltetten ibarettir.

Nihayet şarklarında Yakutlar ve Sibirya Tungusları, garplarında ve cenuplarında Finler, şimallerinde buzlu sınımla denizle Sibirya tunduralı olan Samoyetler de 3 kısma bölünmüştür.

Türk-Tatarlar aşşığı taksimata tâbi tu-lumuştur:

1. — Yakutlar, 2. — Dolganlar, 3. — Kazak-Kırgızlar, 4. — Kara Kırgızlar, 5. — Türkmenler, 6. — Özbekler, 7. — Sarılar, 8. — Karakalpaklar, 9. — Başkırlar, 10. — Cuvaşlar, 11. — Tarañçılar, 12. — Oe-man-Türkler, 13. — Nogaylar, 14. — Kara-

ğas-Tatarlar, 15. — Kaşkarlılar, 16. — Ku-mandalar, 17. — Baraba-Tatarlar, 18. — Çu-rim-Tatarlar, 19. — Sağaylar, 20. — Şorlar, 21. — Kacınlar, 22. — Malet-Türkler, 23. — Tobol Tatarları, 24. — Kızılilar, 25. — Abaganlılar, 26. — Kazan Tatarları, 27. — Kırım Tatarları, 28. — Döngen (Dun-gan-Tungan) ve Uygurlar.

Haritanın müellifi muhterem S. Kitağava bu kadar emek ve enerji, duygu ve sevgi sarıfederek yarattığı bu büyük ve kıymetli eserde nedense Türkiye ile Azerbaycan'ı umumi bir „Osman" adı altında birleştirmiştir, ki bu tabir yalnız Azeri Türkleri için değil, Anadolu Türkleri için bile yanlıştır.

Anadolu ile Azerbaycan kit'aları üzerinde, Hazerin gündoğan sahillerinde ayrıca, daha koku bir renkte gösterilen Türkmenlerle beraber Oguz Türkleri yaşamaktadır. Zaten bu iki coğralı, iktisadi ve siyasi hususiyetlere malik olan kit'aları üzerinde yaşayan Türklerin esasını Türkmenler teşkil etmişlerdir.

Azerbaycan'la Türkiye'nin bugünkü siyasi hudutları gösterilmekle beraber etnografilerin-de büyük yanlışlıklar vardır.

Bir taraftan Türkiye sımalı-şarkında Kafkasya'ya girmişse de, cenubi, şark vilayetleri temamille Kürtlere tahsis edilmiştir.

Bu Kürtler İran Azerbaycan'ının Bayat, Afşar, Sulduz, Karapapak illerile meskûn Makü, Urmi, Savuç-Bulak, Marağ'a ve Mi-yanic vilayetlerini de бүriymiştir.

Bu suretle Azerbaycan'la Türkiye'yî Er-meniler ve sonra Kürtler ayrılıyor.

Azerbaycan Sovyet Cumhuriyetinin bu-günkü siyasi hudutları olduğu gibi çizil-miştir. Azerbaycan Türkü bu siyasi hudut-ları, gerek şimale, gerekse cenube doğru aşarak kendi bir saha işgal etmektedir. Bu-günkü Dağistan Sovyet muhtar cumhuriyeti, nedense temamille Azerbaycan kavmi saha-sına ithal edilerek hududumuz ta Kalmık-larına kadar uzatılmışsa da, yukarıda kaydet-tiğimiz gibi cenuplan ve cenubi-garbinden

Hayvanlaştırma

Bolşevizya da istisnasız olarak, her zaruri şeyin sara ve vesika ile verildiği ve hayvanlarla insanlarda da bu "plani iktisat" sayısına tabi bulundukları malumdur.

Gündelik zaruri şeyleri almak için, devlet işe ambarları önünde, sabah, günorta ve akşam sıraya durmalı ve emek mukabilinde verecek yeni beklemelidir.

Bir gün, di, öküzy ve eşek te paylarını almaya gittiler. At sevinçlidir. Gururla başını doğrultmuş, gözlerini süzerek emine bir vaziyet almıştı. Hayvanlar için em çok çalşın, en çok değer veren ve en çok ta takdire layık o idi.

Fakat ona 100 gram yem verdiler. Atı bir sukutu hayal istila etti. Öküzy 200 gram aldı.

Eşek ise, herkesin hayretleri içinde 1.000 grama kadar, hem de en ala yem almıştı. Ahur başında gürüşüyordu.

Atla öküzy bu hikmetin sebebini sorular. Eşek dedi ki:

—İşin daresinde çalşınlar akrabamızdır. Çoçmenin başını ona tarat çevirmişler.

Yukarıya yazılan sözler Sovyetlerde yeni serañtan doğan yeni hikayelerden biridir. Bulna hayret etmeyiniz.

Hatta at, öküzy ve eşeklerin komusmalı işe daresinde oturanların eşek olduklarına da şüphe etmeyiniz.

Sınızsız sosyalizm cemiyetinde köpeklerin bile birer fevval olacaktırlar bildiğimiz için, eşeklerin işe müdürü olması gayan hayret değildir.

Rus-bolşevik şairlerinden N. Zabolotki yazdığı yeni bir şiirinde sosyalizm cemiyetinde insanların ve aleumun yaratılmışların diriğini böyle tasvir ediyor:

Her yerde çeşit-çeşit işler, İnsanlar yükün-yüğü oturuyor, Bir kısmı geniş elbiseler tikiyor, Bir kısmı narçile yapıyor.

Derede oturmış bir ihtiyar, Köpeğe felsefe anlatıyor. . . . .

Bu suretle bolşevik şair, sosyalizm cemiyetinde köpekleri felsefeden anlayacak kadar şurlu olarak altdktan sonra ağaçlara da can veriyor.

Genubi ve orta Amerika da hakikaten de canlı ağaçlar, insanları budaklar ile yakalıyor bağan ve kannı için ağaçlar mevcud olduğunun farkına varmadığı için, bu bolşevik şair sosyalizm cemiyetinde ağaçların da yürüyeceklerini ileri sürüyor. Yanları artık boş boşuna insan zehirlemeye meşğul olmayacak yüz eğirecek ve eleek (eldiven) tükenecekler.

Köpekçiler (kelcebever) ise pantolon nasil yapıyor, onu öğrenecekler imiş. . . . .

İşte o zaman imiş, ki Leninizm temamil tahakkuk edecekmiş . . . . .

Yanlar mensucat ve geyim işlerini, köpekler terbiye işlerini kendi ellerinde altdktan sonra . . . . . Sınıdiden ona hazırlık olmak üzere, "ileri çekme" usulu tablik oluyor, meklekten işe ve iktisadiyatı eşekler eline verilmişti.

N. Sabolotki'nin tavsiyesi üzerine, bir

Asya milletinin kendisini mensup olduğumuz ırktan addetmesi, filen hermirkanın halasına çalşması, bizi candan sevindiren bir hadisedir.

Japonya'nın yardımıla Mançuko devleti teşekkül etti.

Şimdi de Mançuko ve Japonya kuvvetleriyle Mancurya'da teşkil olunmuş Moğol batruları Moğolistan'a girmişlerdir.

Gazeteler, Sovyetlerin elinde olan di Moğolistan'a Çin elinde bulunan di Moğolistan'ın birleştiye te büyük bir Moğolistan devleti teşekkül edeceğinden bahsetmektedirler.

Aynı zamanda Altdı yamaçlarile Tarmın ovasında on üç milyonluk bir Türk devletinin kurulduğuna, Japonya'nın bu yeni devletin hudutlarına yaklaşıldığına, Rusya-Japonya ve İngiltere arasında kalan bu devletin, bir hal vadedi şeklinde cihan devletleri sırasına gireceğini yazıyorlar.

Geçenlerde bahsettiğimiz gibi yeni devlet Gobi ve Baykal'dan Hazer ve Volga'ya kadar uzanacak ve 45—50 milyon nüfusu ihtiva eden bir devlet olacaktır.

Türkistan'la yan-yanına Azerbaycan, Gürcüstan ve Simali Kafkasya'dan ibaret olan Kafkasya, ondan simale, Edil-Ural, Finler, Ukrayna ve Kırmı durmaktadır. Bu, her cihetten birbirine bağlı, düşmanları ve mukadderaleri müşterek, bugünkü Rusya'nın nüfus itibarile üçte ikisini ve arazi itibarile onda sekizinden fazlasını teşkil eden, en zengin servetlere malik türlü milletler el-ele vererek firsattan istifadeye çalşmışlardır.

Koca Osmanlı emperatorluğu ile Avusturya-Macaristan'ın enkazı üzerinde teşekkül eden ve Rusya'dan ayrılmış muvafık olan devletlerin kurtuluş ve kuruluş tarihleri araştırıldığı zaman gördüğümüz şey de aynıdır. Hepsi büyük devletlerin rekabetinden istifade etmişlerdir.

Yunanistan, Türkiye'yi mahvetmek istiyen "mukaddes ittifak" ın yardımile kurtarılmıştı.

Balkan milletleri Rusya'nın Osmanlı emperatorluğuna karşı açtığı ardi-arası kesilen

Milletler Cemiyeti ve açlar

"Wiener Neueste Nachrichten" gazetesinin 1 Teşrinievvel tarihli nüshasına Cennev'den bildirildiğine göre, Milletler Cemiyeti Şurasının 29 Eylülde vukubulan gizli çelsesinde Sovyetlerde açlık mes'alesi görülmüştür.

Sıra reisi bulunan Norveç haricive nazırı Mr. Mowinckel, Sovyetlerde hükümsüzün açık hakkında izahatla bulunarak Ukrayna'daki açlığa karşı Cemiyeti Akvam'ın tedbirat ittibah etmesini ve açlara yardımda bulunmasını teklif etmiştir. Gazete ilave ediyor, ki İngiliz ve bilhassa fransız mümessilleri Mr. Mowinckel'in teklifi aleyhinde bulunarak, bu işin filen icrasını müşkül addettilerinden şu mes'ele ile başka müesseselerine meşğul olamazı açık ettiğini ileri sürmüştür. Sıra azası bulunan diğer devletlerin mümessilleri esna itibarile Mr. Mowinckel'in teklifi kabul etmişler de, fakat uzun münaakaşadan sonra, işi teşebbüsün Beynemlî Salibi Ahmer nezdinde vaz edilmiş kararlaştırılmış ve bu işle bizzat Mr. Mowinckel vazifelenmiştir.

müddet sonra da ideoloji ve terbiye işleri köpeklerle, kumas fabrikaları ve pamuk ile yeni işleri yalanlar terkederiler insanlar rahat neles alacak, dincelecektir.

Maruf Balık-Akdeniz kanalının bitmesi münasibetile yüz binlerle işleri mahkûm ve "mahrum köylüleri" kamçı altında işlenen G.P.U.'ya mikâfalar verilmiştir.

Mükâfat ve terfi alanlar içinde Uspenski adında bir çekist dahil varmış. Bu Uspenski'nin marifeti, hayvanlara acuması, merhamet etmesi, hayvanları kamçı altında çalşan mahkûm insanlardan muhafaza etmesi imiş.

Sovyet gazeteleri Uspenski'nin fotoğrafını tercemine halinde, merhamet ve şaikatın" tafsilatile anlatıyorlar:

"Bir at toprak dolu bir arabayı çekmekteydi. Yanında ağır ve yirtık ayak kabasını çamurdan zorla çıkaran bir adam yürümekteydi. Elinde kamçı yerine bir çubuk var . . . Uspenski adama dönerek bağırdı: — "Hayvanı vurmayınız! . . . Yazahtır! . . ."

Uspenski çekisttir. Onun müşayati edeceği "adama" mahkûmlardan olduğuna şüphe yoktur. İnsana karşı merhamet ve şaikat düşüncesine de demek olduğuna çoktan unutulmuş olan Uspenski'nin marifeti yalnız hayvanları söze korusmak değildir. Bazen hayvanla insanın yerlerini bile deçirtmekte, hayvanlaşmış olduğuna meydana koymuştur.

"Bir gün arabası ile masa ve sandalya taşıyormuş. Uspenski kızarak insanlara bāğırmiştir:

"—Bu rezalete ne zaman nihayet vereceksiniz? Sirtımızda taşıyabileceğiniz bu şeyler için hayvanları rahatsız etmeye gelirmiyer? Ve eşyayı insanlara tasitirmiş, hayvanları azat etmiştir! . . . ."

Sovyet merkezi icarivesi Uspenski'yi resmen tebrik ve taltif etmiştir. . . . .

V. Nuh-Oğlu

miyen seferleri sayesinde doğdu. Orta Avrupa'daki yeni devletler, garp devletlerinin orta Avrupa emperatorluklarına mağlup edilme sayesinde meydana gele bildiler.

Rus emperatorluğu Almanya'nın ağır yurmuğu altında çökti ve bu vesile ile Fin, Estön, Latviya, Litva ve Lehistan'a kurtulmak imkânını verdi.

Bugünkü kızıl rus emperatorluğu da Japonya'nın yurmuğu altında çökecektir. Ve bu, maktarları yüz milyona varan mahkûm milletler, bu firsattan istifade ederek hürriyet ve istiklallerini elde edeceklerdir.

Ona göre, Uzak Sark'ta ve Japonya'da cereyan eden hadiseleri dikkatle yakından takip etmek ve Japonya ekârı umumiyemize kendimizi ve devamızı tanıtmamız lâzımdır. Yalnız bu yol ile firsattan istifade edebilir ve hakımızda doğru fikir yafıdır bulabiliriz.

Japonya gazetelerinde, Tokyo'nun istiklalleri için çarpışın ve Japonya'dan ümit bekleyenlerle dolu olduğuna okuyoruz. Orada Filipin, Cava, Tibet, Şarki Türkistan, Moğol, Mancur istiklâlçılarında buluruz.

Japonya işe yüzünü garba, Rusya'ya çevirmişti.

Onun div adimlariyle artan ve mahrecc muhtaç, parasız denemek deredece ucuz mal imal eden muasr sanayi, bunu icap ettirmektedir.

Karşısında işe Rusya duruyor.

O Rusya, ki bize, milletlerimiz zindandır. Nufusa bizen az, medeniyette bizen aşığı, stüğüne dayanan ve bizim servetleri istismar ve milletimizimiz imba ederek yasanan Rusya, Japonya'nın da dirilik kaynağını kurutmak istiyen, onun inkişafına engel olan, onu yıkmaya hazırlanan bir düşmandır.

Japonya'nın Rusya ile harbi muhakak ve kat'idir. Ve bu harp te Türk irki ile meskün arazi üzerinde cereyan edecektir. Ta büyük Okyanus'da başlanmış Kara denize ve Volga'ya kadar uzanan bir geniş

Siyasi bürolar

(I-nci sahifeden mabat)

sonra, mantık icap eder, ki bu muzurların düşman dınyā gösterdikleri kolhoz azası rahat hıralarlar. Fakat Politbüro öyle düşünmüştür. Ona her şeyden evvel proleter diktatörlüğünü Azerbaycan köylerinde hissettirmek lâzımdır.

Ona göre, kolhozlarda dahi "temizliğe" girişilmelidir. Sımdiki kolhoz rüesasından 13 kişi o dünyaya gönderilmiştir.

Kolhozlar yanında 15 genç komünist teşkilatı yaratılmıştır.

Fakat, gerek bu vakta kadar mektepler yanında olup doğrudan doğruya kaza komünist teşkilatına bağlı olan komünist gençler teşkilatı üzerinde, gerekse diğer aktif komünistleri toplamak ve işletmek mes'alesinde kaza komünist teşkilatile Politbüroların arası açılmış, bu münasibet Salvan'da keşin bir sekil almıştır.

Terter'de ise Politbüromün müşkülâtı daha ağırdır. Burada siyasi büro ile komünist teşkilatı açık mücadeleye girişmişlerdir.

Siyasi büro burada kolhozları "temizlemeye" işe başlamıştır. Bir çok kolhozların sınıf düşmanları elinde olduğu anlaşılımıştır. Mesela: Horuzmin köyündeki "Kızıl Oktobur" kolhozunda çalşan komünistlerden İsrail Süleyman Oğlu, Ali Hasan Oğlu ve başkaları kolçoçuklarla elbirliğe çalşmışlardır. Keçerli köyündeki "Yeni kurulus" kolhozı reisi İbş Kurban Oğlu ile aynı kolhozdaki genç komünist teşkilatı reisi tevfik edilmişlerdir. Bunlar "kolhozlardaki üsul ve nizam aleyhine propaganda yürütüp, kolçoçuklarla teşriki mes'ale ediyorlarmışlar . . . .", hatta genç komünist teşkilatı reisi Sibirya'da bulunan bir kolçoçukun doğma oğlu imiş.

Terter nahyesinin "28 Nisan" kolhozı, Borsunlu köyünün "Kırmızı Bayrak" kolhozı, Berküş köyünün "Lenin" kolhozı, bir anarşi içerisinde imiş. Kollektif emekten bir eser bile yokmuş. Ferdiyet prensipi hâkim imiş. Kolçoçuk hakimiyeti neticesinde istihsal son derece düşmüş, emek disiplini bozulmuş, tarlalarla çikanların sayısı azalmıştı . . . .

En çok bozulan "Lenin" kolhozı imiş. "Lenin" kolhozı temamille kolçoçuklar elinde imiş. Bu kolhoz "kendi sınıf menfaatleri için istifade edenler Seyit Mecit, Kısık Asker ve Mesedi Ahsı tevfik edilmişlerdir. Fakat "Lenin" kolhozunda ve Berküş köyünde bozulan yalnız kolhoz köylüleri değilmiş; nahiyeye köylü sovyetle komünist teşkilatı de kolçoçuklarla "eriyerek birleşmiş" imişler. Ona göre, Berküş sovyetinin reisile kâtibü vazifeden azledilerler kırkadan kovulmuşlardır. Bunlardan başka Berküşet firka teşkilatı reisi Samedof dahi azı ve ihraç edilmiştir.

Buradan anlaşılıyor, ki siyasi bürolar M. T. S. ve kolhoz sahasını aşarak, hatta sovyetlere, kaza ve köy komünist teşkilat-

larına da el atmış, mes'ul komünistlerin azı ve ihraçları gibi vazifeleri de doğrudan doğruya icraya başlamıştır. Bu suretle siyasi bürolar bir taraftan bu vakta kadar serf merkezi sovyet müesseselerile komünist firka merkezini vazifesini ifa, diğer taraftan da kazalarda, yerli komünist firkasının işlerine karışmaktadır. Siyasi bürolar "sana-yı proletaryatın" köylerde hakimiyetini bayrağı altında Moskva'nın hakimiyetini temsil eden bir terror teşkilatı haline girmişti.

Köylülerin bu terora mukavemet gösterdiklerine sahit oluyoruz. Rapordan anlıyoruz, ki Terter kazasının Demirler kolhozunda, M. T. S.-leri tutan kolhoz reisi İbrahim Karayev köylülerin taarruzuna maruz kalarak ağır surette yaralanmıştır. Bu münasibetle kolhoz azasından Ali Caffer Oğlu ile Mustafa İsmail Oğlu tevfik edilmişlerdir.

Siyasi büro, komünist gençler teşkilatını zararlı unsurlardan temizlemek için de çok müşkülât çekmiştir. Fakat itiraf edilidğine göre, en büyük müşkülât işe, siyasi büro ile raykom denilen nahiyeye ve kaza komünist teşkilatları arasındaki vurusma ve gāvdayışma. Bu iki teşkilat birbirinin kararlarını res ve inkâr ederek birbirinin vazifesine müdahale ettiklerini ileri sürüyorlar. Bu yüzden bir çok kazalar başsız kalmıyormuş. Kürdemir nahyesinde vaziyet daha berbat bir sekilindedir. Siyasi büro bu nahiyedeki kolhozları temizlemek için kolhozlar idare eden 83 köylüünün sınıf düşmanı olduğunu keşfetmiştir. Kolhozların yanında yeniden 13 komünist teşkilatı yapılmıştır.

Fakat kaza komünist teşkilatının buradaki müşkülâtı daha feci imiş. Komünist teşkilatı siyasi büroların ehemmiyet ve roluna takdirinden azicidir. Raykom (nahiyeye komünist teşkilatı), siyasi büroye kendine tabi bir teşkilat olarak telakkî ediyor. Siyasi büro reisi unvanına töhmet ilan etmiş. Bir çok komünist şubeye reislerle kolhoz reislerini, siyasi büroya sormadan, işten atıyor. Karabucur nahyesinde siyasi büroya itaat edilmemesi emredilmiştir.

Keçerli köyünde komünist teşkilatı şubesi reisi Talp Oğlu siyasi büroya değil, raporların kendisine verilmesini emretmiştir. Tabii siyasi büro da buna karşı amansızca müdahale ediyor. Kütleye, raykoma değil, siyasi büroya itaata çağırıyor. İstihsal vesaitile zavur etmeye da ümit ediyor. Bu taziyaktan başka nahiyeye komünistlerinin "çey yüzüni" açmağa, onların kolçoçukla milliyetçi, oportünist, hatta eşyaya ve kaçake olduklarını birer-birer meşhura koymağa çalışıyor.

Mesela: siyasi bürolar aleyhine propaganda yapan Keçerli komünist teşkilatı reisi Talp Oğlu bir zaman kaçakçılık etmiş imiş. Bunu meydana çıkarmak, ancak siyasi büro reisi Yegiazaryan'a miyesser olmuştu. . . . .

M. B. Mehmet-zade

manları Japon emperatoruna bey'at ederler."

Mısır, Suriye, Hıcaz, Irak, Tunis, Cezayir, Fas piyasalarını Japon mallarına mahreç yapmak için Japonların müsliman olmasın ve Japonya emperatorunun da halife tahtında oturtması, herkes kabul eder, ki boş bir hayaldir.

Arappacın işe Arap olmanın İslam dünyasında yalnız yüksek din ülemasına mahsus olduğu da gizli değildir.

Japonlar bunu pek alı bilirlir. Japonlar için realite, hayat ve ahiret vaitlerinden daha lileridir.

Mahkûm Türk ilerine mensup bir din âliminin her şeyden ziyade bunu nazara alması, kendi millî felaketi için bir çare araması icap ederli.

Harbi umimde kendi halifelerine kurşun atılmasını Japonya emperatoruna bey'at edebilecek kadar güllünç bir fikir olmaz.

Biz Japonya ekârı umumiyemize ve Japonya ile konkret ve müşterek menfaatler üzerinde anlaşmalıyız.

Bu müşterek, konkret menfaatler de vardır.

Rusya'nın çökmesi, Rusya'nın imhası, Rusya'nın Asya'dan çıkarılıp etnografik hudutları içersine salınması.

Bu, bizim hürriyet ve istiklâlimiz demektir.

Japonya, bu maksatla mahkûm Türklerin ve mahkûm milletlerin teşkilatları, halkı ve münevverleriyle anlaşmak, onların hürriyet ve istiklallerini müdafaa ve himaye etmelidir.

Japonya kendisini yalnız bu şartle sevdirir bilirdi.

"Amerika Amerikalılarındır" şiarile Avrupa'ya karşı çıkan Monroe Amerikasını, yalnız milletlerin istiklâl ve hürriyetini müdafaa etmekle muvafık olmuştu. Böyle bir savışta din sofiolarına dayanarak, arapca ile avunmak, tarafeviden kimsesye hiç bir fayda temin etmez.

Memnuniyetle kaydetmek lâzımdır, ki Japonya siyaseti bu yolda, bizim arzu ettiğimiz yolda inkişaf ediyor. Mirza-Bala

Kırım'da felâket

On yıl Sovyet hizmetinde bulunmuş ve memuriyet icabı olarak Sovyetlerin muhtelif yerlerini dolmuş olan bir Fransız mühendisi Paris gazetelerinde birinde Kırım'da bahsederken demiştir, ki: "Kırım temâli boştur. Bir sahra'yı hatırlatıyor. Ak-Yar (Sevastopol) ölü bir şehirdir. Erzak ve s. namna hiç bir şey bulamazsınız. Yalta'da insan kendisini mezarlıkta hiseder. Yalnız Feodosi'de yaşayacak mükündür. Fakat bu da çok devam etmeyecektir. Çünkü Kırım'ın bütün ahali dört-bir taraltan oraya akıyor.

Türkiye ve Balkanlar

(İl-nci sahifeden mabât)

Anadolu'da yerleşmeleri kabul olacaktır. "Elefteros Antrepes" gazetesinin Tevki Rüşti Beyle olan mülakat ve başmakalesini nakleden İstanbul'da müntezir 18 Eylül tarihli "Aksam" refikimiz bu hususta hiç bir müfâlak yürütmüyor.

Gerek bu hoyanat ve neşriyat, gerekse Türkiye-Yunan mısakını müteakip İsmet Paşa ile Tevki Rüşti Beyin Sofya'ya seyahatları ve orada Bulgar ricalinden başka Romanya hariçye nazirle de görüşecekleri hakkındaki rivayetler Türkiye'nin Balkan devletlerle çok sıkı bağlarla bağlanmak siyasetini realize etmek yolunda çalıştığını göstermektedir.

Bulgaristan'la komşuları arasında çok esaslı itihafiler mevcut olduğu cihetle bu anlaşmanın müşkülâtla uğrayacağı tahmin edilse de Yunanistan'la olan itifak federasyona yaklaşımlardır. Türkiye Kara-Deniz ve Ak-Deniz devletleri anlaşarak boğazları Avrupa kontrolünden kurtarmak istiyor.

Sovyet misakları

(İl-nci sahifeden mabât)

şya'nın manur köyleri harabezara dönmüştür. Süngü gücile kolhozlarda çalışmaya icbar edilen köylüler de sabotaj yaparak alenen hükümet aleyhinde bulunmaktan çekinmiyor. İşte bu elim ve feci vaziyet gösteriyor, ki Sovyet rejimi bir çıkmaza girmişti. İktisadi siyaseti kat'iyen benimsenir kimdimizacek deredece meclûc bir hale geçmiş, hükümetin kendisi de, programdan ricat etmek, rejime nihayet verir diye, hususi ziraat sistemine dönmek imkânından mahrum kalmıştır.

Aynı zamanda bir defa cızılmış yol üzerinde yürümek için de büyük engel ve müşkülâtlarla yemek lazımdır, ki buna artık imkân kalmamıştır.

Hâsılı, rejimin âtisi çok karanlık ve fecidir.

Ukrayna, Kafkasya, Türküstan v. s. yerlerdeki milli hareketi, hem de yalnız milliyetçiler değil, komünist safırlar bile istilâ eden milliyetçileri, komünistler arasında Kremlin diktatörlüğüne karşı yapılan muhalefete de yukarıda söylediklerimize ilâve ederek, dahili amellerin Sovyet Rusya harici siyaseti üzerinde ne derece müessir bir rolü olduğunu görmekte güçlük çekmeyez.

Yukarıdan birer tasvir ede geldiğimiz noktalar, Sovyetlerin dahili ve harici vaziyette maruz kaldıkları müşkülâtı bâzır bir surette gösterdiği gibi, Sovyet harici siyasetinin iktisadeti değiştirerek Avrupa'ya yaklaşımını ve türlü-türlü misaklar imzalandığını işbu müşkülâtlardan ileri geldiğini dahî açığa gösteriyor. Sovyet Rusya'nın, yaklaşan dahili ve harici tehlikelerin önüne geçmek için, Avrupa'nın biricikliğini temin edebilecek misaklar imzalamakta isticlal göstermesi pek tabiidir.

Şimdi şu sual karşısında buluna biliriz: Avr-avru Avrupa devletlerinin Sovyetlerle uyusmakta menafileri ve bu suretle onların daha bir müddet idameyi hayat etmelerine yardımcı bulmaktaki maksatları nedir?

Hiç şüphe yok, ki bolşevikler türlü-türlü misaklar imzalamakla şimdilik bir parça "tenefüs" devresi kazanmak, münasip fırsatta da haincesine inzamsın ederek müteceviz bir pozisyon almak gâyesini güdüyorlar.

Sovyet Rusya'ya kendisine kuvvetli bir müttefik gibi telakkî eden devletlerin çok gemeden inkisarı hayâlde üvâcıklarına hiç şüphe yoktur. Zira Sovyet rejimi çürük temeller üzerinde kurulmuştur ve ufak bir sarsıntı neticesinde, Sovyet İttihadi ahâlisinin yüzde 55'ine nisbetini teşkil eden Ukrayna, Kafkasya, Türküstan, Edil-Ural, v. s. gibi milletler rejim aleyhine aktif bir harekete geçeceklerdir. Bolşevizm aleyhine çalışan rusların kendilerini de ilâve edecek rejim aleyhtar kitlelerini ne azim bir kuvvet teşkil ettiği görmeğe zorluk çekmeyez.

İşte pek tabii olarak bütün bunlar, Sovyet Rusya'ya güvenen ve onu bir kuvvet telakkî eden devletlerin menafii aleyhine çevrilicektir.

Dr. Cevat Oruç-zade

(Öldürülmesinin 15-nci yıl dönümü münasebetile)

Zavallı merhum rus inkilâbının daha başlarında, takriben melhus vart nâdisine zamanınca, istiklâlimiz için verdığımız değeri kurbanlar ve en mübarek şehitlerini or sraatımıza bulundularlardı. İli Azerbaycan'ın modern âlimlerinden olarak, bolşevik cüanne bürünmüş rusun, **KOÇERU** **VEY, BANARLI** ve mümasileri gibi, öteken beri ok olup gözüne batıyordu. Çünkü mümi ve mecenü Azerbaycan yetiştirdiği işbu şüuru ve namuslu ogularının sayesinde az bir zaman içinde div admırlarile iltirlemeğe başlamıştı. Luşman bunu en hân ve en habis bir nazarete müşahede ve takip etmekte olup, ırsat gence, ik sırada münevverlerimizi mahvetmeyi kastetmiştiler. Moskva, Azerbaycan'da cereyan eden entelektüel tarakkî seyrinin ileride kendisi için ne kadar tehlike olduğunu selâli Petersburg'dan daha büyük bir endişe ile sezmiş, bu sebeplerdi, ki Mart hadisesi esnasında, Şaumyanın, Stepa Lalayanın ve diğer taşnak müttefikleri vastasile bilhassa Azerbaycan münevverleri ve işbilenlerini katiatıma hükmeden Moskva, hakkımızdaki bu cinayeti daha evvelinden, bizzat kendisi ve hatta bizzat kendi diyarında icra etmekte idi.

Mâlum olduğu veçhile, Rusya'da tahsilde bulunan yüzlerce talebe ve münevverlerimiz büyük bir kısmı, rus inkilâbının bolşevik devrinde vatana avdet imkânından mahrum kalarak, Moskva, Petersburg, Kiyev, fiarkol, velhasıl darülfünun bulunan şehirlerin bir çoğunda bolşevik barbarların kurbanı olmuşlardır. Merhum Cevat Oruç-zade işte bu tarzda verilen kurbanların biridir.

Aceba bu kahramanların şuçu ne imiş, ki bolşevik-rus cellâtlarının kanlı pençesine düşen bu değerli Azerbaycan münevverlerinin, az bir istisna ile, hemen hepsi keşilip bitirmekte idi?

Neden bunlara vatanlarına avdet etmek imkânı vermiyorlardı?

Yanlış telakkî olunduğu gibi, bu kurbanlar, o zamanlarda bilhassa Velikorusya'ya çalıp talayan umumi inkilap karışmasından şiddet ve hiddetinden dolayı olmayup, bilakis Rusya mkyasında hususen 1917-18 senelerinde yürütülen umumi rus-türk mücahadesinin neticesinde verilmekte idi. Zira Kerenski rejimine tevarüs eden Lenin ve hepasının Rusya emperatörlüğü dahilinde yaşayan bütün Türkerler hakkında hergiz plan ve niyyetler takip ettiği derken bu şehitler, Bakı, Kazan, Semerkent ve Bahçasaray'da istiklâl uğrunda mücadele yürüten vatanları gibi aynı jece üzerinde ve aynı maksatla toplandırları Rusya'nın büyük merkezlerinde müttefik milli koloniler vücutte getirenler bu vasta ile ve inkilâbın şiarlarından istifade ederek yeniden bolşevik kıyafetinde hortlayan rus emperyalizmine karşı, asil rus muhtinin içerisinde bile mertcesine mücadele yürütmekte idi.

"Moskva'da Müslüman Cemiyeti Hayriyesi", "Moskva Müslüman Kiraathanesi", "Müslüman Camii", "Moskva Müslüman Hastahanesi", "Müslüman askerlerin muharabası komitesi" ve bunlar gibi Moskva ve Petersburg merkezlerinde 1917 inkilâbını müteakip yekdiğeri arkaasna tesis olunan cemiyetler, işte yukarıda zikrettiğimiz veçhile, bizzat Rusya'nın büyük paytahatlarında müsterek Türk-Tatar milli mîcâhileri tarafından yapılan teşkilâtlər, ki vaktin şiarine göre umumiyyetle "müslüman" namını taşıyarak, hakikatte işe Azerbaycan, Edil-Ural, Kırım, Şimali Kafkasya ve Türküstanlıların ve hatta Litvonya ve Polonya Türkerlerinin rus ve rus emperyalizmine karşı kurdukları mücadele karar-gâhinden daha bir şey değildi. Bu teşkilâtların en kuvvetlisini Moskva'da oturan Rusya Türkerleri vücutte getirmişlerdi.

Bunlar, milli-siyasi meselelerden maada, hayri ve medeni işlerle daha meşgul bulunmakta idi. Müttehit kolonide bulunan sâhiblerinin en kuvvetlisi ve en çok nüfuz sâhibi olanları, bu teşkilâtların merkezi heyetlerine mensup bulunuyorlardı. Merhum Dr. Cevat Oruç-zade işte 1917-18 yıllarında Moskva'da vücutte getirilmiş olan mezuabuss milli teşkilâtların en faal ve en sempatik âzâsından biridir.

Karabâğın merkezi Şuşa şehrinin idâdisinde tahsilde bulunarak daha genç talebe iken merhum Oruç-zade rus emperyalizmine karşı arkadaşları ve halk arasında ciddi surette faaliyetle bulunur bir adamdı. Amceci olan mahalli şehit kadisi Hacı Hüseyin'e karşı gösterilen resmi itirâm dâvidir, ki merhum faaliyetinden dolayı, diğer vatandaşları gibi, istîpdat rejiminin kurbanı olmaktadır masun kala bilmiştir. Kuzda ruslaşa karşı beslediği fitri husumetten dolayıdır, ki merhum idâdîyi alim madalya ile bitirdikten sonra âli tahsilini almak için o zamanlarda Rusya darülfünunlarına giden Azeri talebelerinin yolunu taklit emiyerek doğrudan Al-manya'ya gelmiş ve Würzburg darülfünununu tap fakültesine kaydolunmuştur. 1912-nci yılın ilk baharında Summa cum laude (en âla derece" demektir) notu ile fakülteyi ikmal ederek, tıp sahasında henüz genç doktor

iken, gönderdiği ilmi kuvvet ve tettebbî kabiliyetinden ocağı bayyera gazetele-zarını or çoğunda kenusından siyaseti bah-seumüş, ayın zamanda adı Salvarsan mu-cu ve Caemoterapie banisi marul Prof. rau LARUCAN nazarı dikkatini celbeyle-mişti. Bunları ilk imi tecrübelerini Prof. larurich in eli altında yaparak, bir müddet Frankfurt am Main şehrindedir, "Institut für experimentelle therapie"-ameli tedavî eni-sitüsüne çalışmıştır. Prof. Ehrlich bilâ-ne rus kendisine nezdinde daimi asistanlık teku-ri etmişse de, fakat babasının daveti üzeri-ne avdet etmeğe mecbur olarak 1913-ncü yılın yazında Karabağ'a dönmüştür. Bu avdet izârme ve gayet kısa bir zaman süsüde ikamet eden Dr. Cevat Oruç-zade, senin şhihiye işlerini eline almış ve halkı cemilere toplayarak, sık-sık tıbbi konferans verilmekle vatandaşların medeni seviyesini yükselttiği uğrunda epiecey mesai sarfetmiştir.

Sadece ilmi sahade çalışmak gâyesini bir mahde ve bu arzusunun Şuşa gibi küçük bir mahalde mümkün olamayacağını gören merhum Oruç-zade aynı senenin kısmın Moskva'ya gitmiş ve, rus olmadığına rağmen, kabiliyeti imiyesine güvenerek, darülfünun kür-süsüne hazırlığa başlamıştır. Bu suretle, müttih bir sevgi ile kendisine merbut olan ihtiyar babasının arzusunda itaatle yeniden Al-manya'ya avdet ederek orada serbestce imeni sahada çalışmak fikrinden bir müddet için sarri nazar etmeğe mecbur kalmıştır.

Dr. C. Oruç-zade Moskva'da gerek darülfünun ve umumiyyetle ilmi mahfili, gerekse milliyetçilerle dolaşıp, Moskva'daki Türk-Tatar kolonisinin nazarı dikkatini az bir zaman içinde celbe muvaffak olmuştu. Meydana çıkan harbi umumi merhumun bir çok planlarını boz-muşa da mamafî darülfünun kürsüsünü hazırlanmasında muvaffakiyyetle devamdan geri kalmamıştır. Aynı zamanda, Türk ve müslüman olduğundan, darülfünun kürsüsünü işgalinin imkân haricinde olduğuna görme-ke beraber ilmi tettebbiâtile maruf tıp âlim-leri mahafilinde büyük bir âlaka uyandır-makdan geri kalmamıştır. Bilhassa ilmi mecmualarda derettiği yazıları merhumun şöhrat ve namını âlimler arasında fevkalâde surette yükseltmiştir.

Darülfünun planının artık akim kalması meydana kâınca, harbi müteakip Al-manya'ya gitmeği ve artık orada çalışmağı kararlaş-tıran Oruç-zade 1917-ncisenesinde zühur eden inkilâptı kendisini tam başka ve yeni vazie-terle karşısında görüyor. Firsattan istifade ederek bir an evvel siyasi sahaya daha atıl-arak Moskva'da siyasi konferanslar veriyor, Moskva'nın Türk-Tatar kolonisini rus emperyalizminin mahiyeti ve Türk ökle-leri hesabına olarak büyümesi tasit ediyor. Merhumun bu devirlerde verdiği en unarî konferanslardan biri "Delî Petro'nu vasiyeti" mevzuunda verilmiş ve umumun nazarı dikkatini celbetmiştir. Bu sıralarda Dr. Oruç-zade Moskva'da yaşayan Türkerler ve Tatarlar tarafından müessis siyaseti şehir belediyesine, âza olarak, gönderilmiş-tir. Aynı zamanda merhum Moskva'daki müslüman hastahanesinin baş doktorluğuna layın olunmuştur.

Oruç-zade'nin Moskva belediyesindeki faa-liyeti siri milletinin menafiile mütenasip olarak, münhasıran mütaasip ve milli bir hatti hareket takip ederek, bilhassa beledi-yinin bolşevik fraksyonuna karşı şiddetli çıkışlarda bulunuyordu.

Komünizm mevzusunda altında yavaş-yavaş boş alan yeni rus emperyalizminin sreyden Oruç-zade var kuvvetle ve kendilerile teşki-ri meselede bulunduğuna bir çok maruf Tatar muhtarıyet talebine yardımı, o zamanlarda muhtarıyet talebine bulunan milletlerin arasında bolşevizm propandası yapan rus-ların aleyhine büyük bir cesaretle çalışı-yordu.

Tabiidir, ki böyle bir faaliyet dağılmış ve parçalanmış olan Rusya emperyalizminin bir de yeniden bir araya toplamak aziminde bulunan Lenin ve ajanlarının işine hiç de gelmiyordu. Lenin ve rüfekası, gerçi o zamanlarda bir taraftan bar-bar bağırarak, Orbi et Urbi bütün cihana mazlum ve mah-kûm milletlerin istiklâl ve istihlâsı vad'ediyorlardı, fakat, nedense, aynı Lenin'in aynı ajanları Rusya zülmünden ayrılmak istiyen Azerbaycan, Türküstan, Edil-Ural, Kırım, Şimali Kafkasya ve sair Türkerlerin Moskva'da, Lenin'in tam gözü önünde, va-tanlarının önce muhtarıyet ve sonradan istiklâl uğrunda çalışarak, oturan Oruç-zade, Ahmet Salikol, Ayaz İshakilere ve bunlar gibi umum Rusya Türkerlerinin maruf bunlarine düşman ve hor gözü bakıyordu.

Moskva'da mücadele istiklâl uğrunda "kapitalist", "inkilâp aleyhtar", "pro-letaryat düşman", diye, "brak" (iplen) et-mekte idi. Lenin'in telkin, tenbih ve alatala vadedtiği istiklâlrealize etmeme için say ve gayret eden bu mucahiller, o zaman henüz çirki faaliyetle bulunan çekemkân kara liste-sine geçirilmiş ve Lenin'in dışındığı "isti-

Şarkî Türküstan'da

Geçen nushalarımızdan birinde Osman Ogullarından Abdul Hamid'in torunushazrede Âvutul Kerim'in orada çok parak bir merasime katıldığı ve orada çok parak bir merasime katıldığı yazmıştık. Ve bu hadiseyi Şarkî Türküstan'daki istiklâl hareketile aittakadar tutmuştu.

Tahminimiz doğru çıkmaktadır. İstanbul'da doğmuş eden, "Haber" gazetesinin (16 Eylül, 1933) malûmatına göre, şah-zade Abdul Kerim Japonya'dan, Mançuko ve Mogostan tarikle Şarkî Türküstan'a hareket etmiştir. Abdul Kerim'in maiyetinde Şarkî Türküstanlı olup Mançuko ordusunda zabıtuk yapan iki zatla bir Japon binbaşısı ve İstanbul'da çıkan "Aksam" gazetesini muhabirlerinden Çapan Oğlu Muhsin Bey âzında bir Türk te varmış.

Gazetenin yazdığına göre, Abdul Kerim Şarkî Türküstan'da mevkiî iktidare geç-meğe çalışacak ve bu hususta Japonya Ab-dul Kerim'e askeri ve gayri askeri bütün teşkilâtile yardım ve müzaheret edecektir.

"Haber" gazetesini, Şarkî Türküstan hak-kindaki yazısını şu satırlarla bitirmektir:

"Abdul Kerim'e talimatı veren bizzat Japonya baş vekilidir. Japonya matbuatının imalarına nazaran, prens Abdul Kerim Türküstan'da muvaffak olursa, Japonya hima-yesinde, Mançuru gâvcecektir. Japonlar son takip eyledikleri şark siyasetinin en mühim bir kısmı olan bu meş'eyle pek ciddi bir el ile sarılmışlar, bu iş için bütçelerinden çok mühim bir yekün ayırmışlardır.

Rus, İngiliz ve Japon rebakelleri arasında kalan yeni ve genç Türküstan'ın vaziyeti calibi dikkat bir sahaya dahil olmuş de-mektir.

İngilizler son zamanlarda hemen-hemen himayelerine girmiş olan Tibet hududu üzerindeki aşiretleri ele geçirmişler ve Tür-küstan'da rus nüfuzu daha kuvvetli, komünist ajanlarının rolları daha müessirdir."

"Haber" in Şarkî Türküstan dâhi komünist ve rus nüfuzuna olan iştâri burada Sovyet-lere karşı bir cephe açılacağı ihtimalları kuvvetlendirmektedir.

Japonların Mançurya ve Mogostan'daki hareketleri doğrudan-doğruya Rusya'ya vur-makla olduğu ve ergeç Rusya'ya vurmak mecburiyyetini icap ettireceği gibi, Şarkî Türküstan'da da Rusya'ya karşı bir hareket şekline olacaktır.

Şarkî Türküstan'ın vaziyetini Mogostan vaziyetini çok andırmaktadır. Mogostan gibi burada da ruslar Türküstan'ın büyük bir kısmını istilâleri altında tutup buradan Çin dahilindeki kısma hükmediyorlar.

Tiflis'te istişar eden Sovyet gazetelerinde "Zarya Vostoka" da siyasi icmallar yazan Süleyman nam bir bolşevik muharriir son yazılarında birinde buna açık şerh etmektedir.

Sovyet muharriirine göre, Asya'da İngiliz emperyalizmi garptan şarka, Japon emper-yalizmi işe sarktan garba doğru ilerlemekte-dir. Bu iki kuvvet şarkî Türküstan'da birleşiyorlar. Burada birleştikten sonra Japon-İngiliz emperyalizmi doğrudan doğruya Sovyetlere karşı harekete geçecektir.

İkâl'dan başka şekilde hürriyet ve istiklâl mücadelesine yürüttükleri için meydandan kaldırmalarına bolşevik karar-gâhinde res-men karar verilmiştir. Bu listede Moskva'da ikamet eden 21 maruf Tatar, Türküstan, Azerbaycan ve Kırım Türkerinin isim mu-kayyettir. Bunların içinde merhum Dr. Cevat Oruç-zade birinci sırada kaydolunmuştur.

İşte Stalin'in agâzile bütün şark, ve bil-hassa müslüman dünyasına istiklâl vatleri yapıldığı bir esnada, aynı zamanda Moskva'da mücahitterimize karşı önce kararlarmış olan suklastler tabhika başlad. Tıpkı, vaktile, 1920-de, Tiflis'te Mehmet Fatâh-Hasan Bey, Camal Paşa, v. s. v. s. hâkinde kânda yapıldığı gibi, aynı esnada Moskva'da 2 sen evvel Moskva'da, bizzat Lenin ve Stalin'in kumandasında olunda başlamıştı.

Vatanını seven, onun istiklâl uğrunda yorulmadan, korkmadan çalışan, Moskva belediyesi kürsüsünden Lenin ve Stalin'in yü-züne karşı emperyalist olduklarını, ve "millet-elere istiklâl" cümlesile ihtarık yaptıklarını açıkça söyleyen Dr. Cevat Oruç-zade bu rezil katillerin ilk kurbanlarından biridir.

Azerbaycan merhumun simasında, verdiği ilk istiklâl kurbanları sırasında, müktekir bir âlimini, yükeş seciyeli ve azimkâr bir milli mücahidini kaybetmiştir.

Oruç-zade ailesi 1920-nci senesinde Kara-bağ isyanlarında istiklâl uğrunda ikinci bir kurban verdi: Bu da, merhum Cavadın amcezası Mehmet Ali Beydir. İsyân mü-teakip, müsarunıley hapsa alınarak Müsa-vatçılıkla itham olunmuş ve uzun müddet hapistâ tulduktuktan sonra bilahere Sololki'ye sürülmüştür.

İstiklâlperver Azerbaycan'ın binlerce rahmeti ve fatialeri Cavad'ın ruhunu şeha-detinin 15-nci yıl dönümünde teşviyi etmekte-dir.

Hilâl Münşi

Druck: A. Weeseman, Berlin SW 11, Stresemannstraße 72
Verantwortlich: Verlag u. Redaktion Ernst Gebhardt, Berlin
Chefredakteur: M. E. Resal-zade